

Predstavka mostarsko-duvanjskoga biskupa Petra Čule Komisiji za vjerska pitanja BiH*

Ovaj Ordinarijat primio je dopis Naslova od 4. jula 1947., br. 65., u kome stoji ovo: »Zemaljska Komisija BiH... zatražila je od Naslova da joj pošalje tabelarni pregled cjelokupnog sveštenstva sa teritorija Franjevačkog provincijalata hercegovačkoga...«.

Kako je Franjevački provincijalat jedno, a Biskupski ordinarijat drugo, to smatramo da je gornji dopis upućen na krivu adresu.

Ali i neovisno od toga mi možemo i ovdje ponoviti samo prijašnju konstataciju, da naime Ordinarijat nije dužan slati Naslovu nikakvih tabelarnih iskaza o sveštenstvu, jedno – jer je kod nas Crkva rastavljena od države, a drugo, što je ova biskupija izišla iz rata samo sa jednom trećinom svoga predratnog personalnog efektiva, tako da usljed pomanjkanja personala Ordinarijat ne može imati nijednog jedinoga svećenika koji bi se isključivo mogao posvetiti samo kancelarijskim poslovima, stoga je sam potpisani biskup prisiljen lično većinu akata ne samo rješavati nego i na pisačkoj mašini otkucavati. A Naslov ne će valjda od jednoga biskupa tražiti da postane njihov pisar, jer to i ne dolikuje, a biskup nema ni vremena za takvo pisanje radi prešnjih poslova svoje apostolske službe.

U svom citiranom dopisu Naslov ističe da je tabelarni iskaz sveštenstva poželjan i obzirom na davanje pomoći od strane vlade NR BiH. Ordinarijat je zahvalan vladi naše Federalne Republike na toj brizi za kler. Zahvalni smo također i toj Vjerskoj komisiji, jer smatramo da

je inicijativa u toj stvari potekla s njezine strane.

Ali kolikogod bila materijalna situacija klera prekarna, krivo bi imao tko misli da je tu glavni problem. Ima drugih pitanja daleko prećih i važnijih. I Ordinarijat bi bio posebno zahvalan toj Vjerskoj komisiji kad bi svratila pažnju mjerodavnim baš na ta pitanja i pokušala naći za njih jedno zadovoljavajuće rješenje. Da nabrojimo nekoliko tih pitanja.

1. – Ove godine po prvi put bile su zabranjene tradicionalne vjerske procesije na teritoriju BiH. Razloga toj zabrani ne znamo. Na teritoriju Republike Hrvatske one su se i ove godine nesmetano odvijale, a kod nas su bile zabranjene, a ipak je BiH isto tako sastavni dio FNRJ kao i Hrvatska.

2. – U Hrvatskoj su također dozvoljena sjemeništa za odgoj klera, i to ne samo bogoslovna nego i dječjačka. Kod nas u BiH to međutim nije slučaj.

3. – U Hrvatskoj se također vjeroobuka po školama mnogo slobodnije vrši nego kod nas. Na teritoriju ove biskupije ne predaje se vjeronauk u nijednoj srednjoj školi. Isto vrijedi i za više nego polovicu osnovnih škola, premda su se svagdje roditelji stopostotno izjasnili za vjeronauk.

4. – U Hrvatskoj također i u pogledu župskih matičnih knjiga vlada veća sloboda nego kod nas u BiH, premda bi čovjek obratno očekivao, jer su matice u BiH uvijek bile isključivo crkvena ustanova, dok su u Hrvatskoj bile mješovita karaktera, t.j. ravnale su se ne samo po crkvenim

kanonskim propisima nego također i po državnim.

Sa 9. maja 1946. imale su biti u cijeloj državi zaključene sve župske matice. Prigodom zaključenja u mnogim matičnim knjigama ostalo je puno neispisana prostora. U Hrvatskoj je dozvoljeno u taj prazni prostor vršiti nove upise, samo što ti upisi poslije 9. maja 1946. nemaju više državno-pravne vrijednosti, dok je kod nas svako daljne upisivanje u zaključene župske matice

zabranjeno, pa makar u matici do 9. maja 1946. bila ispunjena samo jedna stranica, a sve ostalo bilo još prazno – i ne samo da je svako daljne upisivanje u prazne matice zabranjeno, nego se i župnici, koji su i u dobroj vjeri nešto u matice naknadno unijeli, za to visokim globama kažnjavaju. Takav je bio slučaj u Čapljini gdje je župnik kažnjen sa 3.000 dinara globe. Župniku u Čaplinu istom je u augustu 1946. srez preko državnog matičara javio

* Tekst donosimo u izvorniku jer vrijedi kao svjedočenje sa svim svojim subjektivnostima. Ispravljane su samo očite pogreške ako ih je bilo.

da ne smije više ništa naknadno u matice unositi i župnik je odmah poslušao i strogo se te naredbe držao, što je i na sudu konstatirao, ali ga je ipak sud na globu osudio, jer je u međuvremenu od 9. maja pa do augusta, kad mu je državni matičar odnosni nalog uručio, ipak nešto u najboljoj vjeri u matice unosio. Više je nego evidentno da kod župnika nije postojao nikakav »dolus«. Ako ima u tom slučaju nečije krivnje, onda je kriv samo srez odnosno državni matičar što nije u maju mjesto u augustu dostavio župniku odnosni nalog. Ako bi dakle državna pomoć svećenstvu imala tu svrhu da svećenici njome plaćaju globe radi matica, onda je ta pomoć bespredmetna!

5. – Od januara pa do marta 1947. bili su iseljeni svi franjevci iz samostana Široki Brijeg i preseljeni u Mostar. Za vrijeme njihove

odsutnosti spaljene su u širokobriješkom samostanu župske matice, pa i privatne knjige pojedinih članova samostana i učinjeno štete najmanje pola milijuna dinara. Ordinarijatu nije poznato da je povodom ovoga slučaja vođena isto onako rigorozna istraga kao što se vodi proti župnicima ako su slučajno, ne predviđajući naknadnog tumačenja dvojnoga zakona, nešto ubilježili u matice poslije 9. maja 1946., koje su NB vlasništvo Crkve!*

6. – Posebno poglavlje čine časne sestre. Prema njima pojedine lokalne vlasti, sigurno bez znanja Visoke Vlade, postupaju kojekako. Tako u Ljubuškom, gdje je u zgradi sestara milosrdnica smještena gimnazija i dječjački internat, ove se godine dogodilo da su đaci internata u više navrata tvorno napadali časne sestre u njihovim vlastitim i vrlo skućenim prostorijama tukući

ih šakama, nogama, te povaljujući ih na zemlju i pritom daveći ih i skidajući im koprene s glave etc., etc. Kod tih napadaja polupali su đaci i jedan kip Majke Božje, razbili su u kapelici jednu sliku križnoga puta, poderali misnu knjigu i napravili drugih šteta,

U Mostaru se pak događa da se u samostanima časni sestara često vrše racije i to uvijek noću, kad su sve sestre već u krevetu. Jednom zgodom bilo je to čak i u dva sata poslije ponoći. Te se racije vrše bez pismenoga naloga i bez pratnje bilo kojeg člana kvartovskog odbora. Kolika je to duševna tortura za sestre da im noću ulaze muškarci u njihove spavaće sobice i da se pred njima moraju dizati iz kreveta i oblačiti! Jednom je primijećeno da je organ, koji je vršio pretrase sestara, bio i pri piću, pa čovjek i nehotice dobiva dojam da pojedini organi

vlasti vrše te noćne premetačine kod sestara kao za neku rasonodu, kad se u sitne sate iz gostione vraćaju kućama.

Čak ima i takvih slučajeva, gdje se na pojedine mlade sestre vrši pritisak da bi se skinule i napustile redovnički život.

Sve ove ovdje nabrojene pojave nisu u skladu sa zakonom i više je nego očito da se one zbivaju bez znanja centralnih vlasti naše Republike. Stoga bi Vjerska komisija stekla velikih zasluga za opće dobro ako bi svojski poradila na uklanjanju ovakvih i njima sličnih pojava koje samo ometaju sređivanje naših unutarnjih prilika.

Time bi Vjerska komisija također uvelike zadužila i naše crkvene vlasti koje bi onda i sa svoje strane učinile sve, pa i ono što nisu dužne, da udovolje željama te Vjerske komisije.

Miroslav Akmadža, *Crkva i država. Dopisivanje i razgovori između predstavnika Katoličke crkve i komunističke državne vlasti u Jugoslaviji. Svezak II. 1953. – 1960.*, str. 753. – 754. ✍

** Usp. fra Vencel Kosir, »Žalba na kaznu zbog vođenja matica«, *Stopama pobijenih*, VIII, 1 (14), Široki Brijeg, 2015., str. 28. – 29.

Izjava*

Piše: **fra Vendelin Karačić**

Nakon povratka iz Mostara, gdje su širokobriješki fratri bili protjerani u veljači 1947. – prema kazivanjima fra Vojislava Mikulića s kojim sam više od deset godina živio u samostanskoj obitelji na Širokom Brijegu – zatekli su lomaču ispred samostana na kojoj su se još dimili ostatci spaljenih matičnih knjiga. Nekoliko ugaraka i razbacanih listova fra Vojislav je spasio, ali su oni kasnije iz Župnog ureda netragom nestali. Što nije posve izgorjelo ili uništeno fra Vojislav je prepisao u neku svoju teku, a god. 1968. ili 1969. fra Bosiljko Vukojević, ondašnji gvardijan,

prepisao je to u zaseban svezak koji se, s manjim ili većim prekidima, odnosi na razdoblje od 23. siječnja 1805. do 13. prosinca 1908.

Prije Drugoga svjetskog rata fra Vojislav je za svoj istraživački pothvat djelomice prepisao matičnu knjigu umrlih, točnije: samo lijeve stranice s upisima od god. 1898. do 1938. U zaseban svezak prepisane su god. 1968. ili 1969. Izvorni svezak je spaljen.

Fra Blago Karačić i još dva-tri fratra više su puta pripovjedili da su godine 1965. u noći u Župnom uredu zatekli člana Komunističke partije s džepnom svjetiljkom u ruci, ali se nisu usudili pitati ga što

je ondje tražio. Sam im je rekao da nije tražio novac i da fratri ne će imati posljedica od njegova potajnog ulaska u Župni ured. U vrijeme nedopuštenog ulaska bio je otvoren prozor koji je imao rešetke i odrastao se čovjek kroza nje nije mogao provući te su fratri pretpostavili da je partijski aktivist pribavio ključ i bez tragova nasilna ulaska uspio ući u prostoriju.

Provalnik je bio obiteljski čovjek i vjerojatno ucijenjen. Zamolio je fratre da ga zbog njegove obitelji nikome ne prokažu. Kad sam svome stricu fra Blagi – jer mi je i on o tome pričao – rekao da će svatko tko čuje tu priču pomisliti da se

radi o nekome od fratarske rodbine ili svojte, kazao mi je ime čovjeka kojega su zatekli u Župnom uredu. Doista on nije ni u kakvoj rodbinskoj vezi s bilo kojim fratrom.

I u ovoj izjavi prešućujem ime toga već pokojnoga vinovnika radi duševnoga mira njegove pobožne supruge i njegove djece. Osim toga, taj je čovjek gotovo redovito dolazio na nedjeljnu misu od moga dolaska na Široki Brijeg u lipnju 1968.

Istinitost gore navedenih činjenica potvrđujem s punom odgovornošću pred Bogom i ljudima.

Mir i dobro!

Na Širokom Brijegu,
16. listopada 2012. ✍

* Tekst donosimo u izvorniku jer vrijedi kao svjedočenje sa svim svojim subjektivnostima. Ispravljane su samo očite pogreške ako ih je bilo.

Iz sadržaja

IZ LJETOPISA	4
STRATIŠTA	23
POBIJENI	27
GLAS O MUČENIŠTVU	33
ODJEK U PUKU	34
DJELA POBIJENIH	36
NATJEČAJ	39
POVIJESNE OKOLNOSTI	43
IZ VICEPOSTULATURE	56
PODLISTAK	57

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«, XV., 2 (29),
Široki Brijeg, srpanj – prosinac, 2022.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

Veza:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF; 6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR; CH 8,50 CHF; SAD 13 USD;
Canada 13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga...:

- poštanskom uputnicom
- UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovačka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi
br. računa: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Dok nam upravo prijetite, tamo na jesen, podinačicom podinačice pošasti Covid-19, na svjetlo dana puštamo još jedan broj našega glasila. Primijetih da je već punih 15 godina kako to glasilo traga za istinom o pobijenim hercegovačkim franjevcima i o pobijenim članovima vjernoga puka Božjega. Istina, samo iz vremena Drugoga svjetskoga rata i poraća, ali to traganje doziva nam u pamet da bi netko trebao počti tragati i za ostalima našima ubijenima na pravdi Boga u nekim drugim vremenima. Samo se tako gradi zdrav i pobjednički identitet.

Ovo suvremeno doba to, pak, u posljednje vrijeme pretače u govor o kulturi sjećanja. Kršćanstvu je sve odavno jasno. Ono je cijenilo i cijeni svakoga čovjeka bez obzira na vjeru i boju kože. Svi smo djeca Božja. Na žalost, nekima u hrvatskome društvu, kako onom vjerničkom dijelu tako i onom nevjerničkom, još kao da sve nije jasno. Istina o prošlosti gura se pod tepih, ne želi se o njoj progovoriti jasno i glasno, njeguje se kult nezamjeranja, lakta se i grabe se položaji. Do kada tako? Očito dok ne izgubimo tu prošlost, a s njom i slobodu te državu.

Koliko je važno u pravo vrijeme donijeti pravu odluku dobro nam pokazuje i film Dominika Sedlara *Razgovor*. Napravljen je na temelju prijepisa sudbonosnoga razgovora 1945. između Josipa Broza Tita i nadbiskupa Alojzija Stepinca. Prvi gradi kraljevstvo zemaljsko bez Boga i zločinačko po svojoj mjeri, drugi gradi kraljevstvo nebesko s Bogom i prijateljsko čovjeku kroz Crkvu u hrvatskome narodu. Jakov Sedlar, koji je pronašao taj prijepis, pod prisegom je posvjedočio da je nesretni Tito priznao da je zapovjedio ubojstvo franjevac na Širokom Brijegu (čitaj svugdje), odnosno da on nije ništa mijenjao u tom pronađenom zapisu. Pročitajte kratko o tome u glasilu i obvezno pogledajte film *Razgovor*. Nemojte da vam se dogodi da nemate vremena za njega, ali da imate vremena za govor ovog bezbožnog suvremenog vremena kroz medije, i na razne druge načine, sedam dana u tjednu. Trebali bismo kao kršćani konačno shvatiti da je naš govor ispravniji i bolji od govora bezboštva.

Neka budućnost bude Božja i naša. Bit će budemo li to htjeli.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja. »Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute Majka Svetaca